

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра економіки підприємства

06-01-105

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для проведення практичних занять з дисципліни
«Внутрішній економічний механізм підприємства»

для студентів напрямку підготовки 6.030504
«Економіка підприємства»

Рекомендовано до друку
методичною комісією за
напрямом підготовки 6.030504
«Економіка підприємства»

Протокол № __ від _____ р.

Рівне – 2016

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Методичні вказівки для проведення практичних занять з дисципліни «Внутрішній економічний механізм підприємства» для студентів напряму підготовки 6.030504 «Економіка підприємства» (в т.ч. зі скороченим терміном навчання) / Якимчук Т.І., Адамчук Т.Л., - Рівне, НУВГП, 2016, - 29с.

Упорядники – Якимчук Т.І., ст. викладач кафедри економіки підприємства.,
Адамчук Т.Л., асистент кафедри економіки підприємства.

Відповідальний за випуск: Кушнір Н.Б. к.е.н. професор, завідувач кафедри економіки підприємства

©Т.І. Якимчук
©Т.Л. Адамчук
©НУВГП, 2016

Національний університет
водного господарства
та природокористування

ЗМІСТ

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	4
2. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН І ФОРМИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ.....	5
3. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ.....	7
4. ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	11
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	21
ТЕСТИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ЗНАНЬ.....	21

Національний університет
водного господарства
та природокористування

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Дисципліна «Внутрішній економічний механізм підприємства» вивчає такі економічні відносини всередині підприємства, які формуються згідно з його виробничою та організаційною структурою.

Підприємство — це, як відомо, складна виробнича система, між елементами (підрозділами) якої існують певні зв'язки, опосередковані економічними інтересами. Між структурними елементами підприємства зв'язки бувають горизонтальними та вертикальними. Горизонтальні зв'язки виникають між підрозділами одного й того самого адміністративно-економічного статусу (цехами, філіями, відділами, дільницями тощо). Вертикальні зв'язки, що за своєю сутністю є управлінсько-координаційними, притаманні ієрархічним структурам.

Як горизонтальні, так і вертикальні відносини між структурними елементами підприємства набирають певних економічних форм (договори, планування) і здійснюються за допомогою відповідних методів (контроль, оцінювання діяльності, заохочення і матеріальна відповідальність і т. ін.). Упорядковану систему таких форм і методів умовно називають внутрішнім економічним механізмом підприємства.

Мета вивчення дисципліни — оволодіти знаннями про структуру, принципи побудови та закономірності функціонування внутрішнього економічного механізму підприємства. У результаті вивчення дисципліни студент має: знати — будову та форми функціонування внутрішнього економічного механізму; способи формування внутрішніх цін; методи планування, контролю, оцінювання діяльності підрозділів, а також матеріального стимулювання їх колективів; методику діагностики та оптимізації роботи операційної системи підприємства; вміти — обґрунтовувати форми внутрішнього економічного управління; обчислювати планові показники діяльності підрозділів, оцінювати їх виконання; опрацьовувати системи стимулювання ефективної діяльності та розвитку.

2. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН І ФОРМИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Назви тем змістових модулів	Кількість годин*							
	Денна форма навчання				Заочна форма навчання			
	лекції	практичні заняття	самостійна та індивідуальна робота	разом	лекції	практичні заняття	самостійна та індивідуальна робота	разом
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Змістовий модуль 1. Передумови та форми функціонування внутрішнього економічного механізму підприємства								
Тема 1. Предмет, метод та завдання курсу “Внутрішній економічний механізм підприємства”	2	-	3	5	-	-	8	8
Тема 2. Підприємство як складна відкрита система	-	-	4	4	-	-	6	6
Тема 3. Структура та форми функціонування внутрішнього економічного механізму	2	-	4	6	2	-	8	10
Тема 4. Внутрішні ціни та методи їх формування	-	-	4	4	-	-	4	4
Разом за змістовним модулем 1	4		15	19	2	-	26	28
Змістовий модуль 2. Планування діяльності підрозділів підприємства								
Тема 5. Планування діяльності виробничих підрозділів	2	-	4	6	-	-	6	6
Тема 6. Розробка виробничої програми та її ресурсне обґрунтування	4	2	7	13	-	2	8	10
Тема 7. Склад витрат підрозділів та планування собівартості окремих виробів	4	4	8	16	-	2	8	10
Тема 8. Прибуток у системі внутрішнього планування	-	-	4	4	-	-	6	6
Разом за змістовним модулем 1	10	6	23	39	-	4	28	32

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Змістовий модуль 3. Контроль, оцінка та стимулювання діяльності								
Тема 9. Контроль і оцінка діяльності підрозділів	2	2	4	8	-	-	8	8
Тема 10. Механізм стимулювання діяльності підрозділів	2	-	4	6	-	-	6	6
Тема 11. Матеріальна відповідальність за результати роботи	2	2	4	8	-	-	10	10
Тема 12. Внутрішня економічна діагностика й стратегія розвитку внутрішнього економічного механізму	-	2	8	10	-	-	6	6
Разом за змістовним модулем 1	6	6	20	32	-	-	30	30
Разом годин:	20	12	58	90	2	4	84	90

Як впливає з тематичних планів дисципліни, основними формами її вивчення є такі:

- лекції,
- практичні заняття,
- індивідуальні заняття (для студентів денного навчання),
- самостійна робота.

На лекціях розглядаються теми або окремі їх питання, які є доволі складними за змістом, неповно та несистемно висвітлені в літературі, передусім навчальній. Зауважимо, що внутрішній економічний механізм підприємств — це динамічна система, яка постійно розвивається на основі передового досвіду менеджменту. Особливо це стосується вітчизняних підприємств, які нині зазнають складної реструктуризації та адаптації до ринкових умов. Ця обставина підвищує роль лекцій як форми навчального процесу, оскільки саме вони дають змогу оперативно аналізувати напрямки розвитку внутрішнього економічного механізму.

На практичні заняття виносяться найістотніші питання, насамперед методичні, які потребують обговорення й поглибленого з'ясування їх сутності. Важливим завданням практичних занять є також опанування методики розв'язування задач і аналізу виробничих ситуацій на конкретних матеріалах. Кожний студент самостійно розв'язує задачі та аналізує конкретні ситуації, виконуючи до занять поетапні та підсумкові розв'язання в письмовій формі. На практичних заняттях перевіряються

результати розв'язань, їх обґрунтованість, аналізуються можливі варіанти та приймається остаточне рішення. У процесі практичних занять здійснюється поточний контроль рівня знань студентів.

Індивідуальні заняття з окремими студентами мають на меті підвищення рівня їх підготовки та розкриття індивідуальних творчих здібностей. Вони тісно пов'язані із самостійною роботою студентів і здійснюються за спеціальним графіком кафедри.

Самостійна робота студента є основним засобом оволодіння матеріалом дисципліни, засвоєння необхідних умінь і навичок у час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Під час такої роботи використовується навчальна, спеціальна література, а також тексти лекцій. Специфічною формою самостійної роботи є виконання індивідуальних завдань у вигляді контрольної роботи.

3. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

«Передумови та форми функціонування внутрішнього економічного механізму підприємства»

Тема 1. Предмет, метод та завдання курсу “Внутрішній економічний механізм підприємства”

Мета та завдання курсу. Предмет, метод курсу. Зв'язок дисципліни з іншими науками. Роль і значення розуміння внутрішнього економічного механізму підприємства у майбутній практичній діяльності економіста.

Тема 2. Підприємство як складна відкрита система

Різні аспекти системної побудови підприємства: виробничо-технічний, організаційний, економічний. Економічна модель підприємства як відкритої системи. Горизонтальний та вертикальний поділ праці на підприємстві.

Тема 3. Структура та форми функціонування внутрішнього економічного механізму

Структура внутрішнього економічного механізму та принципи його побудови. економічні інтереси як мотиваційний чинник. Орієнтація внутрішнього економічного механізму на вирішення переважно поточних завдань.

Організаційні передумови функціонування внутрішнього економічного механізму. Функціональне і майнове розмежування підрозділів. Форми функціонування внутрішнього економічного механізму. Залежність форми функціонування внутрішнього економічного механізму від призначення продукції, розмірів підприємства та його підрозділів.

Тема 4. Внутрішні ціни та методи їх формування

Функції та системи внутрішніх цін. Вартісна оцінка ресурсів і продукції. Визначення вартості проміжної і кінцевої продукції, формування і розподіл доходу. Ціни на сировину і матеріали. особливості внутрішньої оцінки матеріалів при зберіганні їх в запасах за умов нестабільності ринкових цін.

Внутрішні ціни на продукцію підрозділів. Ціни на базі витрат виробництва та умови їх застосування. Ціни з урахуванням прибутку, їх функції, умови застосування та методи розробки. Методи встановлення цін на продукцію підрозділів – суб'єктів ринку.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

«Планування діяльності підрозділів підприємства»

Тема 1. Планування діяльності виробничих підрозділів

Система та зміст внутрішніх планів. Особливості внутрішнього планування залежно від вибраної схеми економічного управління. Орієнтація внутрішніх планів на вирішення тактичних завдань. Структура та показники внутрішніх планів. Органи внутрішнього планування. Принципи та методи розробки внутрішніх планів. Нормативна база планування.

Тема 2. Розробка виробничої програми та її ресурсне обґрунтування

Порядок розробки виробничої програми підрозділів основного виробництва. Формування госпрозрахункового завдання підрозділу. Планово-облікові одиниці виробничої програми та їх залежність від типу виробництва. Особливості розробки планів виробництва для внутрішньо-коопераційних підрозділів і підрозділів, що виготовляють товарну продукцію. Обґрунтування планів випуску та запуску виробів за умов тривалого циклу. Послідовність запуску продукції у виробництво та її оптимізація. Одиниці виміру та показники загального обсягу виробництва.

Обґрунтування виробничої програми виробничою потужністю підрозділів. Забезпечення виробничої програми трудовими ресурсами.

Тема 3. Склад витрат підрозділів, порядок їх формування за місцем виникнення

Основні показники витрат підрозділів: кошториси, собівартість виробів. Загальний порядок розробки планів витрат підрозділів. Послідовність планування витрат основних і допоміжних підрозділів. Методика складання кошторисів підрозділів. розподіл загальногосподарських витрат між підрозділами. Планування праці та фонду її оплати.

Тема 4. Планування у собівартості окремих виробів у підрозділах

Обчислення прямих планових витрат. Методи розподілу непрямих витрат і сфера їх застосування. Проблема розподілу витрат на утримання й експлуатацію машин і устаткування. Поняття про додані витрати виробництва у підрозділі.

Тема 5. Прибуток у системі внутрішнього планування

Вирішальна роль прибутку у діяльності підрозділів-суб'єктів ринку. Визначення планової величини прибутку прямим обчисленням та пофакторним методом. Механізм розподілу частини прибутку підприємства між його підрозділами. Коефіцієнт розподілу прибутку.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3

«Контроль, оцінка та стимулювання діяльності»

Тема 1. Контроль і оцінка діяльності підрозділів

Контроль як функція управління. Форми контролю діяльності підрозділів. Поточний та періодичний контроль. Диспетчерський контроль ходу виробництва. Контроль якості продукції, трудової дисципліни, поточних витрат. Звітність підрозділів, її зміст і періодичність. Визначення показників кінцевих результатів для різних підрозділів. оцінка виконання плану виробництва продукції за номенклатурою та загальним обсягом. Оцінка рівня витрат і собівартості продукції підрозділів. Оцінка діяльності невиробничих і функціональних підрозділів апарату управління. Суть та ефективність бальної системи оцінки виконання функціональних обов'язків.

Тема 2. Механізм стимулювання діяльності підрозділів

Матеріальне і нематеріальне стимулювання персоналу. Провідна роль матеріального стимулювання в забезпеченні ефективної діяльності підрозділів. Оплата праці як головний стимулюючий чинник. Утворення та регулювання фондів оплати праці підрозділів підприємства. Місце преміювання в системі мотивації персоналу. Принципи побудови преміальних систем. Визначення величини витрат на матеріальне стимулювання. Заохочення персоналу через участь у прибутках. Форми й умови участі персоналу підрозділів у прибутку підприємства.

Тема 3. Матеріальна відповідальність за результати роботи

Компенсаційно-еквівалентні відносини та матеріальна відповідальність як умови ефективної взаємодії підприємств і підрозділів. Роль господарських договорів у забезпеченні матеріальної відповідальності. Розгляд внутрішніх претензій на підприємстві. Організація роботи по розгляду претензій. Обчислення збитків від порушення господарських договорів. Поняття збитків. Класифікація економічних збитків. Наслідки порушень договірних зобов'язань. Порядок обчислення збитків за певними наслідками.

Внутрішньовиробнича матеріальна відповідальність. Форми матеріальної відповідальності підрозділів і працівників.

Тема 4. Внутрішня економічна діагностика й стратегія розвитку внутрішнього економічного механізму

Економічна діагностика як процес оцінки економічного стану виробничої системи та можливостей її функціонування і розвитку. Комплексний характер і напрямки економічної діагностики. Основні та додаткові критерії аналізу і оцінки системи внутрішньовиробничих економічних відносин. Прогнозні напрямки розвитку підприємства та можлива еволюція його внутрішнього механізму. Перспективи поглиблення предметної спеціалізації підрозділів і перетворення їх у центри прибутку з делегуванням широких прав, ефективність розширення самостійності підрозділів з предметно-замкнутим циклом виробництва і ті її межі, що забезпечують централізований контроль і збереження єдиного господарського комплексу. Напрямки реструктуризації промислових підприємств України в процесі розвитку ринкових відносин.

Тема 5. Методичні основи аналізу і оптимізації операційної системи підприємства

Сутність і передумови аналізу системи «витрати – випуск – прибуток». Аналіз рівноваги та безпеки операційної діяльності. Вплив постійних витрат на прибутковість діяльності підприємства. Обчислення рівня економічної безпеки підприємства. Залежність прибутку від операційної активності та структури витрат.

Оптимізація запасів та інтервалів поставок матеріалів. Оцінка руху виробничих запасів та її вплив на собівартість продукції. Сутність і форми адаптації операційної системи. Механізм адаптації устаткування виробничих систем. Обґрунтування форми придбання устаткування.

4. ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Завдання для практичних занять по темі «Планування витрат»

Задача 1

За минулий період обсяг виробництва збільшився на 20 %, а сукупні виробничі витрати зросли на 15 %.

Потрібно:

- 1) визначити частку постійних витрат у їх загальній сумі за минулий період;
- 2) обчислити, на скільки зростуть сукупні витрати у плановому періоді, якщо обсяг виробництва зросте на 18%;
- 3) визначити частку постійних витрат у плановому періоді.

Задача 2

Спеціалізоване підприємство виготовляє один вид продукції А (однопродуктове виробництво). За місяць виготовлено 1000 виробів, з них продано 900, решта, тобто 100 шт., залишилась на складі готової продукції. Запасів готової продукції на складі на початок місяця не було. Ціна продажу одного виробу 100 грн., виробнича собівартість — 60 грн. Адміністративні витрати й витрати на збут за місяць відповідно становлять 10 000 і 12 000 грн.

Потрібно:

- 1) обчислити валовий і операційний прибуток підприємства за місяць при калькулюванні за виробничими витратами.
- 2) визначити операційний прибуток у тому разі, коли на собівартість товарної продукції відносяться всі витрати, окрім витрат на збут.
- 3) якщо операційний прибуток у цих випадках різний, з'ясувати причини відхилення.
- 4) обчислити рентабельність продукції (обороту) за місяць.

Задача 3

Підприємство виготовляє з однієї сировини два продукти (А і Б). Виробничі витрати за місяць становлять 7800 грн. Продукти А і Б реалізуються без додаткової подальшої обробки. Обсяг виробництва

продукту А за місяць 100 кг (ціна 5 грн. за 1 кг), продукту Б — 80 кг (ціна 25 грн. за 1 кг). Адміністративні витрати і витрати на збут 700 грн.

Потрібно:

1) обчислити виробничу собівартість одиниці продукції А і Б, розподіливши витрати пропорційно до обсягу виробництва в ринкових цінах;

2) визначити собівартість залишків готової продукції за умови, що на початок місяця продукції на складі не було, а за місяць передбачається продати продукту А - - 90 кг, продукту Б – 70 кг;

3) обчислити валовий і операційний прибуток за місяць.

Задача 4

Скласти очікувану калькуляцію продукції А, маючи наступну інформацію:

1) за попередніми розрахунками, витрати конструкційних матеріалів на одиницю виробу можуть становити: сталі – 3,5 кг, бронзи – 0,75 кг;

2) покупна ціна цих матеріалів відповідно дорівнює 9800 та 40000 грн. за 1 т;

3) основна заробітна плата виробничих робітників 11,5 грн., додаткова – 12% від основної;

4) витрати на утримання та експлуатацію устаткування очікуються у розмірі 80% і загальновиробничі – 65% від основної заробітної плати.

Задача 5

За минулий період обсяг виробництва збільшився на 22 %, а сукупні виробничі витрати зросли на 15 %.

Потрібно:

1) визначити частку постійних витрат у їх загальній сумі за минулий період;

2) обчислити, на скільки зростуть сукупні витрати у плановому періоді, якщо обсяг виробництва зросте на 10%;

3) визначити частку постійних витрат у плановому періоді.

Задача 6

Спеціалізоване підприємство виготовляє один вид продукції А (однопродуктове виробництво). За місяць виготовлено 1000 виробів, з них продано 900, решта, тобто 100 шт., залишилась на складі готової продукції. Запасів готової продукції на складі на початок місяця не було. Ціна продажу одного виробу 100 грн., виробнича собівартість — 60 грн. Адміністративні витрати й витрати на збут за місяць відповідно становлять 10 000 і 12 000 грн.

Потрібно:

- 1) обчислити валовий і операційний прибуток підприємства за місяць при калькулюванні за виробничими витратами.
- 2) визначити операційний прибуток у тому разі, коли на собівартість товарної продукції відносяться всі витрати, окрім витрат на збут.
- 3) якщо операційний прибуток у цих випадках різний, з'ясувати причини відхилення.
- 4) обчислити рентабельність продукції (обороту) за місяць.

Задача 7

Через неритмічну подачу заготовок механообробний цех змушений був форсувати виробництво, застосовуючи надурочну роботу. Доплати робітникам за надурочну роботу склали 900 грн., додаткова зарплата – 10%, відрахування на соціальні заходи 37,5%. Визначити додаткові витрати (збитки) цеху

Задача 8

Хімічний завод виготовляє з однієї сировини два продукти (А і Б). Виробничі витрати за місяць становлять 18 200 грн. Продукти А і Б реалізуються без додаткової подальшої обробки. Обсяг виробництва продукту А за місяць 1000 л (ціна 15 грн. за 1 л), продукту Б — 500 л (ціна 22 грн. за 1 л). Адміністративні витрати і витрати на збут 2000 грн.

Потрібно:

- 1) обчислити виробничу собівартість одиниці продукції А і Б, розподіливши витрати пропорційно до обсягу виробництва в ринкових цінах;
- 2) визначити собівартість залишків готової продукції за умови, що на початок місяця продукції на складі не було, а за місяць передбачається продати продукту А - 900 л, продукту Б - 480л;
- 3) обчислити валовий і операційний прибуток за місяць.

Завдання для практичних занять по темі «Матеріальна відповідальність за результати роботи»

Задача 1

Унаслідок не виконання договору поставки сировини контрагентом підприємство знизило випуск продукції на 30 штук за ціни за один виріб 250 грн., змінних витрат – 150 грн. Визначити неoderжаний прибуток через невиконання зобов'язань контрагентом у повному обсязі.

Задача 2

Через невиконання планового завдання з випуску продукції заготівельним цехом у механообробному цеху виникли простой, за які виплачено робітникам 2000 грн. Додаткова зарплата 10%, відрахування на соціальні заходи 37,5%. Визначити збитки механообробного цеху від простойв.

Задача 3

Через неритмічну подачу заготовок механообробний цех змушений був форсувати виробництво, застосовуючи надурочну роботу. Доплати робітникам за надурочну роботу склали 900 грн., додаткова зарплата – 10%, відрахування на соціальні заходи 37,5%. Визначити додаткові витрати (збитки) цеху

Задача 4

Унаслідок невиконання договору поставки матеріалів контрагентом підприємство знизило випуск виробу А на 40 штук, виробу Б – на 55 штук. Ціни цих виробів і планові змінні витрати на їх виготовлення такі: $C_A = 400$ грн., $C_B = 360$ грн., $C_{з.оА} = 240$ грн., $C_{з.оБ} = 180$ грн. Нестача матеріалів спричинила простой, за які сплачено робітникам 1800 грн. Додаткова зарплата становить 12%, відрахування на соціальні заходи 37,5%. За не поставку замовникові виробів А і Б у повному обсязі згідно з договором підприємство заплатило штраф у сумі 4000 грн.

Потрібно:

- 1) обчислити втрачений підприємством прибуток унаслідок зменшення обсягу виробництва і продажу продукції;
- 2) обчислити загальний розмір збитків від невиконання договірних зобов'язань для оформлення претензії постачальнику.

Задача 5

У зв'язку з невиконанням зобов'язань щодо поставки матеріалів контрагентом завод знизив виробництво продукції на 5000 грн. Виробничі витрати на одну гривню товарної продукції 75 коп., в тому числі змінні – 65 коп. Визначити неoderжаний (втрачений) прибуток унаслідок невиконання контрагентом своїх зобов'язань.

Задача 6

Через зрив постачання контрагентом комплектуючих виробів завод зменшив виробництво приладів P_1 на 80 штук та P_2 – на 45 штук. Через невиконання договірних зобов'язань щодо постачання даних приладів завод сплавив штраф у розмірі 30550 грн. Відповідні дані у таблиці.

Показник	P_1	P_2
Ціна, грн.	200	350
Виробнича собівартість, грн.	170	280
Частка постійних витрат у виробничій собівартості, %	18	18

Обчисліть втрачений заводом прибуток (збиток) внаслідок зниження виробництва і продажу приладів та визначте загальний збиток заводу від порушення договірних зобов'язань.

Задача 7

Унаслідок не виконання договору поставки сировини контрагентом підприємство знизило випуск продукції на 30 штук за ціни за один виріб 250 грн., змінних витрат – 150 грн. Визначити неoderжаний прибуток через невиконання зобов'язань контрагентом у повному обсязі.

Задача 8

Через невиконання планового завдання з випуску продукції заготівельним цехом у механообробному цеху виникли простой, за які виплачено робітникам 2000 грн. Додаткова зарплата 10%, відрахування на соціальні заходи 37,5%. Визначити збитки механообробного цеху від простой.

Завдання для практичних занять по темі «Контроль і оцінка виробничої діяльності»

Задача 1

У таблиці наведено планові й фактичні виробничі витрати підрозділу за місяць. План виробництва продукції підрозділ виконав на 97 %.

Потрібно:

- 1) перерахувати планові витрати на фактичний обсяг виробництва;
- 2) визначити результат діяльності підрозділу за показником витрат (економія, перевитрати).

Таблиця – Витрати підрозділу за місяць, тис. грн.

Стаття витрат	План	Фактично
Основні матеріали	72,0	70,0
Основна зарплата виробничих робітників	24,0	26,2
Додаткова зарплата виробничих робітників	2,8	3,0
Відрахування па соціальні заходи	8,58	9,34
Загальновиробничі витрати, у тому числі:	58,0	59,3
змінні	36,0	37,3
постійні	22,0	22,0
Разом		

Задача 2

Фактичні змінні витрати цеху, які можна вважати пропорційними за звітний період становлять 18 тис.грн., а постійні – 10 тис.грн. Планові витрати передбачались відповідно 19 тис.грн. та 11 тис.грн. Завдання з випуску продукції цех виконав на 105% (надплановий випуск продукції доцільний).

Визначити результат діяльності цеху за показником витрат.

Задача 3

Фактичні змінні витрати цеху, які можна вважати пропорційними за звітний період становлять 18 тис.грн., а постійні – 10 тис.грн. Планові витрати передбачались відповідно 19 тис.грн. та 11 тис.грн. Завдання з випуску продукції цех виконав на 110% (надплановий випуск продукції доцільний).

Визначити результат діяльності цеху за показником витрат.

Задача 4

У таблиці наведено планові та фактичні виробничі витрати підрозділу за місяць. План виробництва підрозділ виконав на 105 %. Перевиконання плану виробництва було доцільне.

1) перерахувати планові витрати на фактичний обсяг виробництва;

2) визначити результат діяльності підрозділу за показником витрат (економія, перевитрати).

Таблиця. Витрати підрозділу за місяць, тис.грн.

Стаття витрат	За планом	Фактично
Основні матеріали	65,0	68,0
Основна зарплата виробничих робітників	24,0	26,2
Додаткова зарплата виробничих робітників	2,8	3,0
Відрахування на соціальні заходи	8,58	9,34
Загально виробничі витрати, у тому числі:	58,0	59,3
змінні	36,0	37,3
постійні	22,0	22,0
Разом	158,38	165,84

Завдання для практичних занять по темі «Обґрунтування виробничої програми підрозділу його виробничою потужністю»

Задача 1

Виробничий підрозділ підприємства (завод) з початку кварталу приступив до виготовлення складного виробу вартістю 250 000 грн. Тривалість виробничого циклу виготовлення виробу становить

3 місяці (67 робочих днів), у тому числі перший місяць — 22 дні, другий — 23 дні і третій — 22 дні.

Потрібно:

- 1) визначити ступінь готовності виробу на кінець кожного місяця у відсотках;
- 2) обчислити обсяг валової продукції за кожний місяць и гривнях.

Задача 2

Меблева фабрика придбала нову технологічну лінію для виробництва м'яких куточків. Тривалість виготовлення одного виробу на технологічній лінії становить 8 годин. Технологічна лінія має бути введена в експлуатацію на початку IV кварталу розрахункового року з 76 робочими днями. Режим роботи лінії двозмінний. Очікується, що до кінця року буде виготовлено 125 м'яких куточків. Розрахувати величину виробничої потужності технологічної лінії у IV кварталі. Обчислити коефіцієнт використання виробничої потужності нової технологічної лінії.

Задача 3

У металообробному цеху промислового підприємства діє 95 однотипних верстатів, з 1 вересня розрахункового року встановлено ще 30 верстатів, а з 1 липня виведено з експлуатації 8 одиниць устаткування. На цьому підприємстві двозмінний режим роботи устаткування при тривалості зміни 8 годин. Число робочих днів на рік – 250. Регламентована величина простоїв устаткування становить 7% режимного фонду часу. Продуктивність одного верстата в середньому дорівнює 5 деталей за год. Запланований обсяг випуску продукції протягом року становить 1700000 деталей.

Визначити величину виробничої потужності металообробного цеху та розрахувати очікуваний коефіцієнт використання виробничої потужності.

Задача 4

В цеху машинобудівного заводу встановлено три групи станків: шліфувальні – 5 штук, стругальні – 11 штук, револьверні – 12 штук. Норма часу на обробку одиниці виробу в кожній групі відповідно: 0,5 год., 1,1 год., 1,5 год.

Визначити виробничу потужність цеху, якщо режим роботи двозмінний, тривалість зміни – 8 год., регламентовані простой обладнання складають 7% від режимного фонду часу, число робочих днів у році – 255.

Задача 5

Виробнича дільниця, на якій 15 токарних верстатів, виготовляє за місяць 9576 деталей.

Час обробки деталі 30 хвилин. Верстати працюють у 2 зміни по 8 годин кожна. Кількість робочих днів у місяці 21.

Визначити коефіцієнт завантаження устаткування.

Задача 6

Визначити середньорічну потужність цеху за наступних даних: Кількість однотипних верстатів на початок року складає 250 шт. З 1 серпня встановлять 40 верстатів, а з 1 жовтня виведуть з експлуатації 120 штук. Режим роботи цеху 3 зміни по 8 годин, 255 днів на рік, регламентовані простой 7 % режимного фонду часу. Продуктивність одного верстата 3 деталі за годину.

Задача 7

На початок розрахункового року на ткацькій фабриці нараховувалося 500 штук верстатів, які працюють у дві зміни по 8 годин. З 1.04 передбачається ввести встановити 80 нових верстатів, а з 1.09 цього ж року вивести з експлуатації 36. Число робочих днів 260, тривалість регламентованих простой 6% режимного фонду часу. У розрахунковому році передбачається виготовити 7800 тис.м тканини, при продуктивності одного верстата 4 м тканини за годину.

Визначити виробничу потужність ткацької фабрики та рівень її використання.

Задача 8

Визначити середньорічну виробничу потужність цеху та коефіцієнт фактичного використання виробничої потужності на основі наступних даних:

- кількість однотипних станків – 100 штук;

- 1 травня вибуло 6 штук і 1 листопада встановлено 30 штук обладнання;

- число робочих днів у році – 255;
- режим роботи двозмінний;
- тривалість робочої зміни – 8 годин;
- регламентований відсоток простоїв обладнання на ремонт –

6%.

Задача 9

У металообробному цеху промислового підприємства діє 100 однотипних верстатів, з 1 квітня розрахункового року встановлено ще 30 верстатів, а з 1 серпня виведено з експлуатації 10 одиниць устаткування. На цьому підприємстві двозмінний режим роботи устаткування при тривалості зміни 8 годин. Число робочих днів на рік – 258. Регламентована величина простоїв устаткування становить 7% режимного фонду часу. Продуктивність одного верстата в середньому дорівнює 5 деталей за год. Запланований обсяг випуску продукції протягом року становить 1720000 деталей.

Визначити величину виробничої потужності металообробного цеху та розрахувати очікуваний коефіцієнт використання виробничої потужності.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. А.Ф. Аксененко, В.В.Новиков, С.И.Полякова «Внутрипроизводственный хозрасчет: ответственность и оценка результатов».- М.: Экономика, 1988 – 239 с.
2. Бобров В.Я. Основы ринкової економіки і підприємництва: підручник. – К.: Вища школа, 2003. – 719с.
3. Внутрішній економічний механізм підприємства: Навч. посібник / М.Г. Грещак, О.М. Гребешкова, О.С. Коцюрба; за заг. ред. М.Г. Грещака. – К.: КНЕУ, 2001. – 228 с.
4. Гордійчук А.С., Стахів О.А. Економіка підприємства: підручник. – Рівне – 2000.
5. Грещак М.Г., Добровський В.Н., Єврокімова Н.Н., Жуков В.Е. Организация внутрипроизводственного хозрасчета на машиностроительном предприятии. - К.: Техника, 1990 – 158 с.
6. Економіка виробничого підприємництва: Навчальний посібник. /Й.М. Петрович, І.О. Будіщева, І.Г. Устінова та ін.; За ред. Й.М. Петровича. – 3-тє вид. – К.: Товариство „Знання”, КОО, 2002. – 405с.
7. Економіка підприємства: Підручник /За заг. ред. д-ра екон. наук, проф. С.Ф. Покропівного. – К.: КНЕУ, 2003. – 608с.
8. Національні стандарти (положення) бухгалтерського обліку.
9. Петрович Й.М., Будіщева І.О. та ін. “Економіка виробничого підприємництва”. Навчальний посібник. Львів, 1996.
10. Хозяйственный механизм предприятия: концепция, методы, практика.- М.: Изд-во МАН, 1991.

ТЕСТИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

?

Структура економічного механізму охоплює:

- механізм формування і використання ресурсів (капіталу);
- механізм управління витратами та фінансами;
- мотиваційний механізм;
- механізм взаємодії з ринком;
- механізм формування і використання ресурсів (капіталу); механізм управління витратами та фінансами; мотиваційний механізм;
- механізм взаємодії з ринком

?

До принципів, на яких ґрунтується внутрішній економічний механізм підприємства, не належить:

- принцип цільової сумісності та зосередженості;
  - принцип прямоточності;
  - принцип безперервності і надійності;
  - принцип планомірності, пропорційності та динамізму;
  - демократичний принцип розподілу функцій управління.
- ?

До організаційних передумов функціонування внутрішнього економічного механізму підприємства належать:

- наявність майнової відокремленості, відносної економічної самостійності та прогресивної нормативної бази;
  - функціонування системи обліку руху матеріальних цінностей, витрат і продукції та раціональної системи оцінювання та матеріального стимулювання діяльності;
  - економічна відповідальність за кінцеві результати роботи;
  - створення внутрішньозаводської ринкової інфраструктури;
  - наявність майнової відокремленості, відносної економічної самостійності та прогресивної нормативної бази; функціонування системи обліку руху матеріальних цінностей, витрат і продукції та раціональної системи оцінювання та матеріального стимулювання діяльності; економічна відповідальність за кінцеві результати роботи; створення внутрішньозаводської ринкової інфраструктури;
- ?

Економічними формами функціонування підрозділів підприємства можна вважати:

- функціонування підрозділів як центрів витрат;
  - функціонування підрозділів, що формують розрахунковий умовний прибуток;
  - функціонування підрозділів як центрів реального прибутку;
  - функціонування підрозділів як центрів витрат; функціонування підрозділів, що формують розрахунковий умовний прибуток;
  - функціонування підрозділів як центрів реального прибутку;
  - функціонування підрозділів, що формують розрахунковий умовний прибуток; функціонування підрозділів як центрів реального прибутку
- ?

Підрозділи, що є центрами витрат, як правило, виготовляють:

- продукцію внутрішньоопераційного призначення;
- кінцеву продукцію, яку реалізують на ринку;

- проміжну продукцію внутрішньокоопераційного призначення, яку передають іншим підрозділам за внутрішніми планово-розрахунковими цінами;

?

Підрозділи, що є центрами прибутку, як правило, виготовляють:

- продукцію внутрішньокоопераційного призначення;
- кінцеву продукцію, яку реалізують на ринку;
- проміжну продукцію внутрішньокоопераційного призначення, яку передають іншим підрозділам за внутрішніми планово-розрахунковими цінами;
- кінцеву продукцію, яку реалізують на ринку; проміжну продукцію внутрішньокоопераційного призначення, яку передають іншим підрозділам за внутрішніми

?

Принцип планомірності, пропорційності та динамізму виявляється в такому:

- взаємозалежні підрозділи підприємства забезпечують приблизно однакову продуктивність;
- система управління має бути націлена на вирішення не лише поточних, а й довгострокових завдань розвитку підприємства;
- досягається найкоротший термін виконання всіх операцій;
- виробничий процес та його складові мають суворо повторюватися в рівні проміжки часу;

?

Принцип цільової сумісності та зосередженості означає:

- створення цілеспрямованої системи управління, за якої всі її ланки функціонують як єдиний механізм, спрямований на вирішення загального завдання;
- створення таких організаційно-господарських та технічних умов, за яких досягається стійкість і безперервність заданого режиму виробничого процесу;
- створення системи управління, що націлена на вирішення не лише поточних, а й довгострокових завдань розвитку підприємства;

?

Принцип безперервності та надійності означає:

- створення пов'язаної цілеспрямованої системи управління, за якої всі її ланки створюють єдиний механізм, спрямований на вирішення загального завдання;
- створення таких організаційно-господарських та технічних умов, за яких досягається стійкість і безперервність заданого режиму виробничого процесу;

- створення системи управління, що націлена на вирішення не лише поточних, а й довгострокових завдань розвитку підприємства;

?

Характеристики внутрішніх цін не стосується твердження:

- внутрішні ціни — це умовно-розрахункові ціни;
- внутрішні ціни створюють основу договірних відносин між підприємством та його підрозділами, а також між самими підрозділами;
- згідно з внутрішніми цінами здійснюються реальні (готівкові) платежі між підрозділами;
- внутрішні ціни у практиці внутрішнього обігу виконують ті самі функції, що й ринкові ціни;
- внутрішні ціни формуються з урахуванням взаємозв'язку загальнозаводських критеріїв роботи з критеріями роботи окремих підрозділів.

?

Найпоширенішим методом внутрішнього ціноутворення навіть чужиняних підприємств є такий:

- ціноутворення на основі ринкових цін;
- ціноутворення на базі фактичної ціни готової (кінцевої) продукції;
- ціноутворення на договірній основі;
- ціноутворення на базі витрат виробництва;
- комбінований метод ціноутворення.

?

Якщо внутрішні товари виробляються підприємством із застосуванням секретних технологій, тоді неможливо використовувати метод внутрішнього ціноутворення, що ґрунтується на:

- основі ринкових цін;
- базі фактичної ціни готової (кінцевої) продукції;
- договірній основі;
- базі витрат виробництва;

?

Нижня та верхня межі внутрішньої ціни виражаються відповідно рівнями:

- прямих витрат підрозділу-постачальника та собівартості кінцевої продукції;
- доданих витрат підрозділу-споживача та ринкової ціни продукції внутрішньокоопераційного призначення;
- доданих витрат підрозділу-постачальника та повної собівартості продукції;

- ринкової ціни аналогічної продукції внутрішньокоопераційного призначення та собівартості кінцевої продукції;

- виробничих витрат підрозділу-постачальника та ринкової ціни.

?

До основних методів встановлення внутрішніх цін не належить:

- ціноутворення на основі ринкових цін;

- ціноутворення на основі фактичної ціни готової (кінцевої) продукції;

- ціноутворення на договірній основі;

- ціноутворення на основі витрат виробництва;

- ціноутворення на основі очікуваного економічного ефекту.

?

Основними недоліками встановлення внутрішньої ціни на основі витрат виробництва є:

- відсутність стимулів у підрозділів зменшувати ціну;

- незаінтересованість приймати ефективні управлінські рішення;

- завищення витрат підрозділу-постачальника;

?

До основних переваг методу внутрішнього ціноутворення на базі ринкових цін належать:

- можливість достовірно оцінювати ефективність діяльності підрозділів;

- стимулювання підвищення ефективності роботи підрозділів;

- сприяння зростанню продуктивності праці;

- можливість достовірно оцінювати ефективність діяльності підрозділів; стимулювання підвищення ефективності роботи підрозділів;

- сприяння зростанню продуктивності праці

?

Основною проблемою встановлення внутрішньої ціни на базі фактичної ціни готової (кінцевої) продукції є:

- визначення обсягу витрат виробництва продукції

внутрішньокоопераційного призначення;

- встановлення розміру прибутку, що включається у внутрішню ціну;

- узгодження інтересів постачальників і споживачів продукції внутрішньокоопераційного призначення;

?

Основними розділами поточного плану внутрішньокоопераційного виробничого підрозділу, що належить до центрів витрат, є:

- виробництво продукції продуктивність праці;

- виробництво продукції та оборотні засоби;

- витрати і продуктивність праці;
- обсяг продажу продукції і прибуток;
- виробництво продукції і витрати (виробнича собівартість).

?

Основними розділами поточного плану підрозділу, що виготовляє і постачає продукцію на ринок, є:

- виробництво продукції і витрати (виробнича собівартість);
- виробництво продукції і прибуток;
- поставка (продаж) продукції і витрати;
- поставка (продаж) продукції і прибуток;
- виробництво продукції і її рентабельність

?

Принцип партисипативності (участі) у плануванні означає:

- розробку планів підрозділів центральним плановим відділом;
- участь у розробці планів усіх працівників підприємства;
- участь у розробці планів працівників, які реалізують плани;
- розробку планів керівниками підрозділів;
- розробку планів конфіденційно.

?

Принцип безперервності у плануванні передбачає:

- підтримку безперервної планової перспективи;
- взаємозв'язок планів різних часових горизонтів (річних, квартальних, місячних);
- своєчасну розробку і доведення планів до виконавців;
- синхронне планування всіх напрямків діяльності;

?

Принцип гнучкості в плануванні означає:

- можливість оперативно реагувати на не передбачені планом впливи і швидко адаптувати його до нових умов;
- розробку плану централізовано зверху-вниз;
- розробку плану на основі дослідно-статистичних норм;
- планування від досягнутого рівня;
- визначення загальних напрямків роботи без певних обчислень.

?

Виробнича програма підрозділів основного виробництва — це:

- план діяльності;
- план поставки продукції;
- сукупність продукції певної номенклатури і асортименту, яка має бути виготовлена у плановому періоді в заданих обсягах;
- послідовність запуску продукції у виробництво у плановому періоді;
- план ресурсного забезпечення виробництва.

Для технологічно взаємопов'язаних внутрішньо коопераційних підрозділів виробнича програма розробляється:

- у порядку, зворотному технологічному процесу (від випускних до заготівельних підрозділів);
- у послідовності технологічного процесу (від заготівельних до випускних підрозділів);
- незалежно від планів виробництва інших підрозділів;
- з орієнтацією на максимальний обсяг виробництва;
- самостійно кожним підрозділом залежно від кон'юнктури ринку.

?

Оптимальною є така партія (кількість) запуску предметів обробки у виробництво, яка забезпечує:

- належну комплектність виробництва;
- мінімальні експлуатаційні витрати і втрати від відволікання коштів у незавершене виробництво;
- мінімальний виробничий цикл;
- максимальну продуктивність праці;
- максимальне завантаження устаткування.

?

За нормованої трудомісткості роботи облікова кількість робітників обчислюється:

- діленням обсягу роботи у натуральному виразі на фонд часу одного робітника;
- діленням трудомісткості роботи на продуктивність праці у натуральному виразі;
- діленням нормативної трудомісткості роботи на фонд часу одного робітника з урахуванням коефіцієнта виконання норм;
- множенням продуктивності праці на фонд часу роботи одного робітника;
- множенням продуктивності праці на трудомісткість роботи.

?

До змінних належать витрати, величина яких:

- змінюється на одиницю продукції внаслідок НТП;
- залежить від продуктивності праці;
- нестабільна у часі;
- залежить від обсягу виробництва;
- залежить від номенклатури продукції, що виготовляється,

?

До постійних належать витрати, величина яких:

- однакова для різних видів продукції;

- не залежить від обсягу продукції в межах даної виробничої потужності;
- постійна на одиницю продукції;
- має незмінні норми на тривалий час;
- постійно зростає.

?

Загальновиробничі витрати — це витрати на:

- основні матеріали;
- основні матеріали і оплату праці виробничих робітників;
- утримання, експлуатацію устаткування, організацію й управління виробництвом;
- виробництво і збут продукції;
- утримання адміністрації підприємства.

?

В однопродуктовому виробництві загальновиробничі витрати розподіляються між виробами при калькулюванні:

- пропорційно до основної зарплати виробничих робітників;
- пропорційно до часу обробки виробів у машино-годинах;
- пропорційно до прямих витрат на матеріали і зарплату;
- діленням загальновиробничих витрат на кількість виробів у натуральному виразі;
- пропорційно до основної зарплати виробничих робітників;

пропорційно до часу обробки виробів у машино-годинах

?

Собівартість кінцевої продукції підрозділу підприємства з тривалим виробничим циклом за певний період:

- завжди дорівнює кошторису його діяльності;
- завжди менша за кошторис діяльності;
- завжди більша за кошторис діяльності;
- не має зв'язку з кошторисом діяльності;
- менша, більша за кошторис діяльності або дорівнює йому залежно від динаміки незавершеного виробництва.

?

У сукупному (комплексному) виробництві в результаті одного технологічного процесу одержують два кінцеві продукти: один — рідина, другий — газ. Спільні витрати на виготовлення цих продуктів можна розподілити між ними пропорційно:

- до обсягу продукції у натуральному вимірі;
- обсягу продукції у цінах продажу;
- обсягу продукції у нормо-годинах;
- зарплати виробничих робітників;
- прямих матеріальних витрат.

Основними оцінними показниками діяльності підрозділів – центрів витрат є:

- прибуток;
- обсяг виробництва і прибуток;
- виконання зобов'язань з виготовлення продукції в натуральному виразі (надання послуг та витрати);
- приріст обсягу виробництва і витрати;
- продуктивність праці та витрати.

?

Основними оцінними показниками діяльності підрозділів – центрів прибутку є:

- обсяг виробництва і продуктивність праці;
- прибуток;
- собівартість продукції і прибуток;
- виконання зобов'язань з виготовлення продукції у натуральному вимірі та витрати;
- прибуток і продуктивність праці.

?

Виконання плану виробництва з номенклатури продукції обчислюється діленням на плановий обсяг продукції:

- фактичного обсягу продукції;
- фактичного обсягу продукції, але без урахування перевиконання плану за окремими номенклатурними позиціями;
- планового обсягу продукції, збільшеного на перевиконання плану з дефіцитних виробів;
- планового обсягу продукції, зменшеного на суму невиконання плану з дефіцитних виробів;
- планового обсягу продукції.

?

Економічний механізм - це:

- спосіб взаємодії господарських явищ;
- зв'язок між виробництвом і споживанням;
- господарська рівновага.

?

Предметом внутрішнього економічного механізму є :

- горизонтальні економічні відносини всередині підприємства;
- вертикальні та горизонтальні відносини всередині підприємства;
- горизонтальні та вертикальні економічні відносини як всередині підприємства, так і за його межами.

?